

11

SAMENWERKING BIBLIOTHEKEN IN ZEELAND

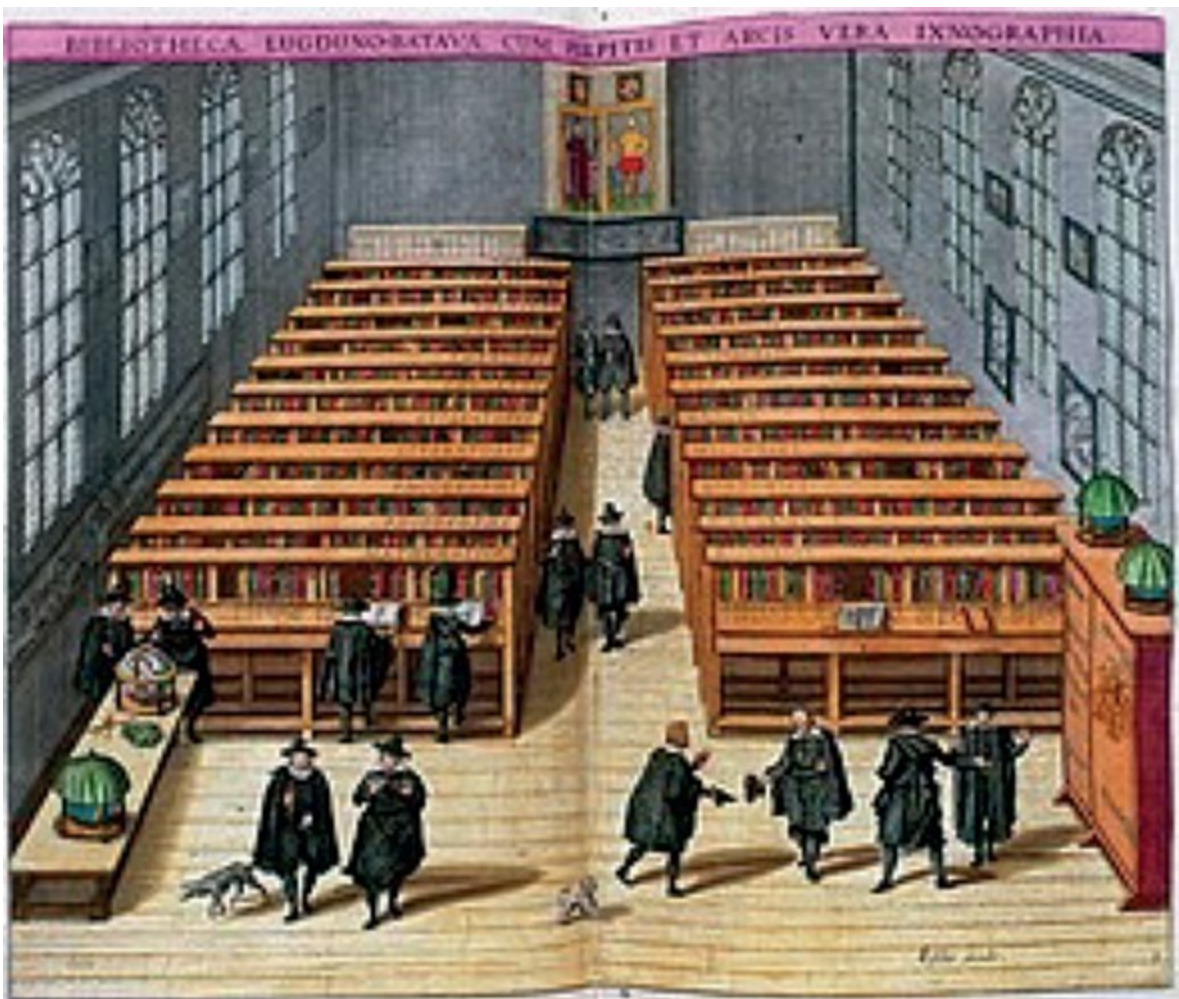
Antoinette van Zanten is afdelingshoofd algemene dienstverlening bij de Zeeuwse Bibliotheek



11.1 BIBLIOTHEKEN IN NEDERLAND

11.1.1 VOLKSBIBLIOTHEKEN EN OPENBARE BIBLIOTHEKEN

De oudste bibliotheek van Nederland is de universiteitsbibliotheek Leiden (1575), uiteraard een wetenschappelijke bibliotheek. Voor het grotere publiek ontstonden vanaf de tweede helft van de achttiende eeuw uit de bestaande leeszalen de eerste volksbibliotheeken. Deze waren gesticht om ook lagere klassen kennis te laten nemen van het geschreven woord. Moest men in de leeszalen de boeken ter plekke doorlezen, in de bibliotheeken kon men de boeken ook lenen en mee naar huis nemen.



Universiteitsbibliotheek Leiden in 1610. Tekening door Woudanus in Stedeböeck der Nederlanden, Amsterdam: Willem Blaeu, 1649.

Binnen de volksbibliotheeken werd een grens getrokken tussen het 'lagere' volk en de meer ontwikkelden. De openbare bibliotheek, die in Nederland vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw ontstond,

zette zich juist tegen die scheiding af. Iedereen, ongeacht levensbeschouwing, religie of ontwikkelingsniveau, moest in de bibliotheek een boek kunnen vinden. Ook bood de openbare bibliotheek, in tegenstelling tot de volksbibliotheek, zowel leesvoer ter ontspanning als studieboeken. Om dit te kunnen betalen moest een beroep worden gedaan op publieke gelden.

De eerste Nederlandse openbare bibliotheken die subsidie van de overheid ontvingen – Rotterdam, Utrecht, Dordrecht, Groningen, Leeuwarden en Den Haag – verenigden zich in 1908 in de Centrale Vereniging van Openbare Leeszalen en Bibliotheken (CVOLB, of kortweg CV). Na een fusie met de protestants-christelijke en rooms-katholieke bibliotheekorganisaties fuseerden de CV tot het Nederlandse Bibliotheek en Lectuur Centrum (NBLC). Later noemde deze organisatie zich Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB).

11.1.2 VERZUILING

Een van de belangrijkste voorwaarden om als Nederlandse bibliotheek in aanmerking te komen voor (rijks)subsidie was dat de bibliotheekcollectie ‘onpartijdig’ moest zijn. Dat wil zeggen dat in het bestuur en in de collectie alle levensbeschouwelijke richtingen – algemeen/liberaal, sociaal/democratisch, protestants/christelijk en rooms-katholiek – vertegenwoordigd zouden moeten zijn. In een vanaf de negentiende eeuw sterk verzuild land als Nederland was dit geen vanzelfsprekendheid.

Zoals ook in het Nederlandse onderwijs het tot een compromis kwam tussen de verschillende levensbeschouwelijke richtingen was dat ook in de bibliotheekwereld het geval. Behalve ‘algemene’ leeszaal werden er ook ‘bijzondere’ (katholieke of protestantse) leeszaal en bibliotheken opgericht.

In de grote steden van Nederland waren er in de jaren '20 daarom zowel algemene als bijzondere openbare leeszaal. Als algemene eis werd door de overheid gesteld dat ze maximaal toegankelijk moesten zijn. Personen onder de 18 jaar mochten alleen naar binnen met schriftelijke toestemming van de ouders, verzorgers of voogden. De CV waakte over de naleving van deze regel.

11.1.3 ECONOMISCHE CRISIS EN OORLOG

In de jaren '30 kwam de groei van het aantal bibliotheken in Nederland tot stilstand. Er moest door de overheid worden bezuinigd op het bibliotheekwerk, de abonnementen werden duurder en het aantal leden liep terug.



Het door brand in de oorlog verwoeste gebouw van de Provinciale Bibliotheek aan de Lange Delft in Middelburg, mei 1940. Bron: ZB/Beeldbank Zeeland, rec.nr. 18300.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden er door de oorlogshandelingen verschillende bibliotheken verwoest en collecties vernietigd (waaronder Middelburg, 1940). Daarnaast wilden de Duitsers de collecties ‘zuiveren’ van ‘nietarisch’ bezit. Om te kunnen blijven draaien werkten veel bibliotheken mee aan deze politiek. Een houding die de CV na de oorlog overigens sterk kwalijk werd genomen.

11.1.4 ONTZUILING EN GROEI

Vanaf de jaren '60 vond er in Nederland een geleidelijke ontzuiling plaats. De automatische band tussen de verschillende levensbeschouwelijke richtingen met hun natuurlijke achterban ging langzaam verloren en dat had ook invloed op het bibliotheekwerk in Nederland. Volksbibliotheken gingen op in Openbare Bibliotheken en het bibliotheekwezen in Nederland beleefde een gouden tijd, mede door de snel toenemende welvaart. Er was vanuit de overheid dan ook volop financiële ruimte voor het bibliotheekwerk. Het aantal bibliotheekvestigingen en lezers nam sterk toe en de collecties, ook die bij de jeugd, groeiden explosief.

11.1.5 BIBLIOTHEEKWET 1975 LEIDDE TOT NAUWERE SAMENWERKING

De oude Bibliotheekwet uit 1921 werd in 1975 vervangen door een nieuwe. Doel was de bibliotheekvoorzieningen gelijkmatiger over het land te verdelen. Om dit te kunnen verwezenlijken was de overheid bereid de personeelskosten volledig voor zijn rekening te nemen en nog 20% van de overige kosten. Het moest uiteindelijk leiden tot een netwerk van bibliotheken op lokaal, provinciaal en landelijk niveau. De bibliotheken dienden hiertoe (nauw) samen te werken op het gebied van collectievormen, catalogiseren, automatisering en speciale doelgroepen. Op provinciaal niveau werden in iedere provincie van het land Provinciale Bibliotheek Centrales (PBC's) opgericht die verantwoordelijk werden gemaakt voor het bibliotheekwerk op het platteland. Bibliotheekorganisaties met minder dan 30.000 inwoners werden aangesloten bij deze PBC's en daarnaast kochten andere bibliotheekorganisaties diensten in als zogenaamde steun- en samenwerkingstaken. Een steuntaak was het verzorgen van collecties voor de scholen in het werkgebied van de verschillende bibliotheken, een samenwerkingstaak was een betaalde taak voor een bibliotheek zoals de exploitatie van het bibliotheeksysteem.

11.1.6 JAREN '80: RECESSIE EN DECENTRALISATIE

Vanaf de tweede helft van de jaren '70 was er sprake van een sterke economische recessie. Het leidde ertoe dat er vanuit de overheid minder middelen beschikbaar kwamen voor de bibliotheken. Ook werden de lokale overheden verantwoordelijk gemaakt voor het bibliotheekwerk (vastgelegd in de Welzijnswet 1987). Aanvullend werd in de Wet op het specifiek cultuurbeleid (1993) het opbouwen van regionale en nationale bibliotheeknetwerken verder gestimuleerd.

11.1.7 JAREN '90 EN VERDER: ONTLEZING EN BASISBIBLIOTHEKEN

Vanaf de jaren '90 was er – met name onder jongeren – geleidelijk sprake van ontleding. Door de snelle uitbreiding van het aantal (commerciële) televisiezenders en de opkomst van het internet was er voor het lezen van een boek minder tijd beschikbaar. Hierdoor liep het aantal uitleningen sterk terug.

De bovenstaande situatie leidde ertoe dat op voorspraak van de stuurgroep Meijer (2000) er zgn. basisbibliotheken werden gesticht. Basisbibliotheken zijn bovengemeentelijke bibliotheekorganisaties waarbij zaken centraal worden geregeld en front- en officetaken worden opgesplitst. Ook bibliotheekorganisaties kochten wel diensten in maar dan wel op vrijwillige basis. Het proces van bibliotheekvernieuwing zorgde ervoor dat bibliotheken die eerst aangesloten waren bij een PBC steeds meer veranderden in autonome bibliotheken die naar eigen keuze gebruik gingen maken van diensten en producten van de organisatie. De PBC's veranderden van naam, eerst in Provinciale Serviceorganisatie (PSO) en vanaf 2015 uiteindelijk in Provinciale Ondersteuningsinstelling (POI).

De negen POI's zijn in het gezamenlijke samenwerkingsverband Stichting Samenwerkende POI's Nederland (SPN) met elkaar verbonden. De POI's hebben de wettelijke taak het bibliotheekwerk in Nederland te innoveren en het interbibliotheecair leenverkeer (IBL) te organiseren.

Aan het eind van het grootschalig herstructureringsproces werden in 2005 in de 'Richtlijn voor basisbibliotheken' door de Stuurgroep Openbaar Bibliotheekwerk – in samenwerking met de gemeenten (VNG) – de vijf kernfuncties van de openbare bibliotheken benoemd. Deze zijn: het ter beschikking stellen van kennis en informatie, het bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie, het bevorderen van lezen en laten kennismaken met literatuur, het organiseren van ontmoeting en debat en het laten kennismaken met kunst en cultuur.

11.1.8 INNOVATIE EN SAMENWERKING

Toen het herstructureringsproces in 2008 was afgerond heeft er een efficiëncyslag plaatsgevonden in bibliotheekland. Het aantal bibliotheekorganisaties in Nederland nam als gevolg van deze operatie met meer dan de helft af: van ruim 400 naar minder dan 200.

Na deze operatie werd er door het Rijk jaarlijks 20 miljoen euro voor innovatie beschikbaar gesteld. Vooral de digitale vernieuwing van de bibliotheken kwam nu centraal te staan. Daarnaast diende er volgens het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen meer aandacht te worden besteed aan de vijf kernfuncties en moest er meer samenhang in de bibliotheeksector komen. Dit werd vastgelegd in de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob, 2015). Omdat veel hiermee samenhangende taken – zoals leesbevordering bij specifieke, niet geografisch gebonden doelgroepen of kennisdeling en onderzoek in de sector – onderwerpen betreffen die het lokale of regionale overstijgen is

hierbij een belangrijke rol weggelegd voor de Koninklijke Bibliotheek (KB).

De belangrijke maatschappelijke rol die de bibliotheeksector intussen speelt (vijf kernfuncties) sluit in de praktijk nauw aan bij de decentralisaties van de overheid van allerlei taken op het gebied van jeugdzorg, werk en inkomen en zorg naar gemeentenniveau. De KB moet er op haar beurt voor zorgen dat de prestaties van de bibliotheken op dit terrein zo goed mogelijk gemonitord worden (via Bibliotheek- en Impactmonitor).

Al deze ontwikkelingen hebben ertoe geleid dat de bibliotheken in Nederland steeds meer samenwerken, elkaar ontmoeten (bijvoorbeeld via het digitale platform Biebtobieb) en gebruik maken van elkaars deskundigheid. Ondanks dat verloopt deze samenwerking soms nog stroef. De Raad van Cultuur roept de bibliotheken dan ook op samen een Nationale Bibliotheekagenda te creëren. Ook zou het aantal bibliotheeklocaties volgens hen weer moeten toenemen.

11.1.9 CONVENANT

De Nederlandse overheden en de uitvoerende organisaties, Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB), Koninklijke Bibliotheek (KB) en de Stichting Samenwerkende POI's Nederland (SPN) stelden in 2020 een bibliotheekconvenant op waarin de nadruk ligt op drie maatschappelijke opgaven: leesbevordering, burgerparticipatie in de digitale wereld en een leven lang leren en ontwikkelen. Een netwerkagenda moet er toe leiden dat het netwerk van openbare bibliotheken in Nederland dit in de praktijk gaat brengen.

Het Bibliotheekconvenant 2020-2023 heeft in 2020 een uitwerking gekregen in de Netwerkagenda Openbare Bibliotheekvoorzieningen

2021-2023. Vastgesteld hierin is dat overheden bibliotheken in staat blijven stellen om als robuuste voorzieningen hun bijdrage aan de gemeenschap te kunnen leveren en om zich de komende jaren te richten op een drietal grote, actuele en complexe maatschappelijke opgaven:

Geletterde samenleving (bevorderen geletterdheid en leesplezier)

De maatschappelijke opgave is om het (voor)leesplezier, de leescultuur en daarmee de leesvaardigheid van kinderen tot 18 jaar (met name van taalzwakke doelgroepen) de komende jaren te laten stijgen zodat het leesniveau verbetert. Dit zorgt voor meer geletterde mensen die door een betere leesvaardigheid een grotere kans hebben op een succesvolle schoolcarrière. Daarmee wordt de positie van Nederland als toonaangevende kenniseconomie versterkt.

Participatie in informatiesamenleving (digitale inclusie en digitaal burgerschap)

Voor een deel van de Nederlanders geldt dat ze niet beschikken over toegang tot digitale technologie of over de (digitale) basisvaardigheden om op een basisniveau in de informatiesamenleving te kunnen participeren. Het gaat in Nederland om een groep van ongeveer vier miljoen mensen.

Daaronder bevinden zich mensen die onvoldoende digitale vaardigheden hebben om online mee te kunnen doen, maar ook zo'n tweeënhalf miljoen mensen die laaggeletterd zijn en daardoor sowieso moeite hebben om informatie en communicatie te begrijpen. Voor een deel van deze groep geldt dat cursussen hen kunnen helpen om meer zelfredzaam te worden op digitaal gebied, maar voor het grootste deel van de groep zal moeten worden voorzien in een ondersteuningsstructuur of vangnet waar mensen die blijven vastlopen structureel terecht kunnen. De ambitie van de bibliotheken is Nederlanders mogelijkheden te geven zich

te ontwikkelen tot digitaal burgerschap, de jeugd te helpen zich 21ste-eeuwse vaardigheden aan te leren en de kwetsbare burger te helpen die moeite heeft zijn weg te vinden in de digitale samenleving.

Leven lang ontwikkelen (basisvaardigheden en blijvende inzetbaarheid)

Digitalisering, technologische ontwikkelingen, maar ook economische, demografische en sociale ontwikkelingen leiden tot grote veranderingen in de samenleving. De coronacrisis vroeg burgers om op een andere manier (veelal digitaal) mee te doen. Daarom is het belangrijk dat er voor alle groepen in de samenleving mogelijkheden zijn om hun vaardigheden te vergroten, zich te ontplooiën ten behoeve van hun arbeidsmarktpositie of ‘gewoon’ ten behoeve van hun persoonlijke ontwikkeling.

Dit geldt bijvoorbeeld voor mensen die deze veranderingen minder goed kunnen bijbenen. Dit kan tot gevolg hebben dat ze minder goed inzetbaar zijn op de veranderende arbeidsmarkt. Of mensen merken dat het (digitaal)communiceren met instanties ingewikkelder is geworden. Leren en ontwikkelen is voor deze groepen van groot belang om te kunnen (blijven) meekomen in de huidige samenleving. Het gaat daarbij zowel om het opdoen van basisvaardigheden (zoals lezen, rekenen, digitale vaardigheden) als om het doorontwikkelen van vaardigheden die bijdragen aan blijvende inzetbaarheid.

11.2 SAMENWERKING IN ZEELAND

In de vorige paragrafen zijn de belangrijkste ontwikkelingen geschetst op nationaal niveau. In de onderstaande paragrafen wordt ingegaan op de situatie in de provincie Zeeland. Welke ontwikkelingen in bibliotheekland hebben zich hier sinds de 19e eeuw voorgedaan en hoe heeft de samenwerking tussen Zeeuwse bibliotheken de afgelopen decennia vorm gekregen?

11.2.1 GESCHIEDENIS PROVINCIALE BIBLIOTHEEK

De Provinciale Bibliotheek (PB) van Zeeland in Middelburg werd op 11 februari 1859 bij besluit van de Gedeputeerde Staten van Zeeland opgericht. De PB is opgericht om wetenschappelijk onderzoek en studie te bevorderen, vooral in de provincie Zeeland. Ze is mede tot stand gekomen omdat er in Zeeland geen universiteit of hogeschool aanwezig was. Op 29 november 1859 ging de bibliotheek open voor het publiek. Zoals oorspronkelijk bedoeld was de Provinciale Bibliotheek bescheiden van omvang en reikwijdte, maar wel gericht op een breed publiek. De collecties werden bijeengebracht door aankopen, schenkingen en bruiklenen. De collectie boeken in de Provinciale Bibliotheek groeide geleidelijk. In 1940 waren er naar schatting 180.000 banden en 125.000 titels. De bibliotheek was oorspronkelijk gevestigd in de Abdijgebouwen. Vanwege het gebrek aan ruimte werd in 1899 een pand betrokken op de Lange Delft.

Op 17 mei 1940 werd deze prachtige behuizing, ontworpen door architect Van Bourscheit, verwoest door het bombardement op Middelburg. Meer dan 160.000 banden gingen verloren. Onder meer de Zelandica-collectie, maar de incunabelen en postincunabelen en de pamfletten waren bewaard gebleven. Ze waren echter regelmatig beschadigd door bluswater en bijna alle banden gingen verloren. Qua bezit is de Provinciale Bibliotheek nooit echt hersteld van deze ramp.



*Een impressie van de studiezaal van de Provinciale Bibliotheek in de Middelburgse Abdijgebouwen.
Foto: W. Helm, 1982. Bron: ZB/Beeldbank Zeeland, rec.nr. 140842.*

Nadat er enkele jaren een tijdelijk onderkomen werd gevonden aan de Dam verhuisde de Provinciale Bibliotheek in 1953 (weer) naar de Middelburgse Abdijgebouwen. Daarna ontwikkelde de Provinciale Bibliotheek zich tot een instituut met een brede gebruikerskring. Dit hangt onder andere samen met de groei van de bevolking, de verbreding van het onderwijs en een beleid gericht op een maximale toegankelijkheid. Verder kwam er geleidelijk een intensieve vorm van samenwerking met de andere in Zeeland werkzame bibliotheken tot stand, met name op het gebied van het interbibliothecair leenverkeer.

In 1961 werd het Documentatiecentrum Zeeuws Deltagebied verbonden aan de Provinciale Bibliotheek. Hiermee werd een taak voortgezet die de Provinciale Bibliotheek al sinds haar oprichting vervulde: het vastleggen van verdwijnende aspecten en nieuwe situaties in de provincie Zeeland. Naast boeken worden nu ook collecties van prentbriefkaarten, krantenknipsels, foto's, dia's en geluidsmateriaal verzameld.

In 1984 fuseerde de Provinciale Bibliotheek met de Openbare Bibliotheek Middelburg, de Zeeuwse Centrale Muziekbibliotheek en de Provinciale Bibliotheek Centrale (PBC). De collecties van deze instellingen verhuisden naar de nieuwe Zeeuwse Bibliotheek, in het nieuw gebouwde pand aan de Kousteensedijk 7 in Middelburg. Bibliothecaris W.D. de Bruine werd de eerste directeur van deze nieuwe organisatie.

11.2.2 GESCHIEDENIS OPENBARE BIBLIOTHEEK MIDDELBURG

De eerste ideeën over de oprichting van een openbare bibliotheek in Middelburg dateren al uit de 17e eeuw. In 1912 kwam er in Middelburg uiteindelijk een volwaardige openbare bibliotheek, waarin ook een leeszaal was gevestigd. Zowel jong als oud waren welkom.

Vanaf 1977 werden er door de Openbare Bibliotheek Middelburg en de Provinciale Bibliotheek besprekingen gevoerd om te komen tot vergaande vormen van samenwerking. Die leidden in 1980 tot het besluit om beide instellingen op termijn te fuseren. Vooral de doorgevoerde bezuinigingen op het bibliotheekwerk en de krappe behuizingen versnelden dit proces, dat eind 1984 haar voltooiing kreeg.

In 1984 telde de provincie Zeeland meer dan 10 bibliotheekorganisaties. Landelijke ontwikkelingen leidden daarna in de eerste decennia van de 21ste eeuw tot fusies en uiteindelijk tot drie grote basisbibliotheken in Zeeland, ZB Bibliotheek van Zeeland, Bibliotheek Zeeuws-Vlaanderen en Bibliotheek Oosterschelde. ZB Bibliotheek heeft een dienstverleningsovereenkomst met de gemeente Vlissingen voor de exploitatie van de bibliotheekvestiging. In de gemeenten Veere en Noord-Beveland zijn geen bibliotheekgebouwen maar heeft ZB een contract met de gemeente voor de exploitatie van bibliobussen. Deze bibliobussen rijden overigens ook in het werkgebied van Bibliotheek Oosterschelde, Middelburg en Vlissingen.

Openbare bibliotheken zijn gevestigd in de volgende gemeenten: Middelburg, Vlissingen, Goes, Borsele, Kapelle, Reimerswaal, Tholen, Schouwen-Duiveland, Terneuzen, Hulst en Sluis.

11.2.3 PROVINCIALE BIBLIOTHEEK CENTRALE

In 1968 werd de Provinciale Bibliotheek Centrale (PBC) opgericht. Deze organisatie was een samenwerkingsorgaan van de Stichting Centrale Plattelandsbibliotheek voor Zeeland en de Katholieke Centrale Voorziening van Lectuur in de provincie Zeeland.

De PBC was een overkoepelende organisatie voor de bibliotheekvoorziening in dorpen en steden met minder dan 30.000 inwoners; een ondersteunend orgaan voor die bibliotheken. Dit ging bijvoorbeeld over het centraal bestellen van boeken, bind- en restauratie van boeken, catalogisering, het verzorgen van boekverspreiding via bibliobussen, het verzorgen van achtergrondcollecties en de verzorging van personeelszaken en financiën. Daarnaast gaf de PBC ook adviezen

en ondersteunde ze het management. Vanaf 1968 maakten ook de Provinciale Bibliotheek, de Stichting Muziekbibliotheek en de Technische Bibliotheek gebruik van de PBC. Met uitzondering van de openbare bibliotheken te Middelburg en Terneuzen werkten ook de openbare bibliotheken samen met de PBC. Zij hadden met de PBC, hetzij op basis van vrijwilligheid (Vlissingen, Goes), hetzij omdat zij hiertoe krachtens de Wet op de Openbare Bibliotheek (1975) wettelijk verplicht waren, overeenkomsten van dienstverlening met de PBC gesloten.

In de loop van de jaren '70 en '80 breidden de diensten van de PBC zich geleidelijk uit. In 1980 werd de Onderwijsbibliotheekdienst (OBD) opgericht. Deze afdeling richtte zich op het samenstellen van speciale collecties voor het onderwijs. Vanaf 1984 kwam het werk van de PBC door

bezuinigingen steeds meer onder druk te staan. Mede als gevolg daarvan werd de dienst in 1985 geïntegreerd in een nieuw gestichte Zeeuwse Bibliotheek.

11.2.4 ZEEUWSE BIBLIOTHEEK

In de jaren '80 van de 20ste eeuw besloten Provincie Zeeland en gemeente Middelburg dat de Provinciale Bibliotheek van Zeeland in de Abdij en de Openbare Bibliotheek en Filiaal Zuid in Middelburg samen moesten gaan in een nieuw bibliotheekgebouw. De grote betekenis van de collectie van de PB voor alle Zeeuwse bibliotheekgebruikers, de krappe behuizingen en de bezuinigingen maakten dit noodzakelijk. Zo ontstond in 1984 een nieuwe bibliotheek. Ook de Zeeuwse Centrale Muziekbibliotheek (opgericht in 1968) en de Provinciale Bibliotheekcentrale (PBC) sloten zich hierbij aan. Sinds 1992 maakte ook de Technische Bibliotheek in Vlissingen (opgericht: 1968) die gevestigd was in de Hogere Technische School (HTS) deel uit van de Zeeuwse Bibliotheek. De instellingen vormden samen de Zeeuwse Bibliotheek en het nieuwe gebouw kwam aan de Kousteensedijk 7 in Middelburg, waar voorheen ijzergieterij Boddaert was gehuisvest. In januari 1985 gingen de deuren open voor het publiek. De officiële opening door koningin Beatrix vond plaats op 24 april 1985.



Officiële opening Zeeuwse Bibliotheek door koningin Beatrix. Links van haar mevrouw S.J. van Dixhoorn en rechts burgemeester drs. P.A. Wolters en de bibliothecaris mr. W.D. de Bruine. Foto: J. Wolterbeek, 24 april 1985. Bron: ZB/Beeldbank Zeeland, rec.nr. 81302.

Een van de bindende factoren in de samenwerking was het toenmalige bibliotheekstelsel Oriël waarin de catalogus van het uitleensysteem aan gekoppeld werd. Alle titels van de bibliotheken waren op microfiche raadpleegbaar in de verschillende vestigingen. Begin jaren '80 werden de microfilms van de Provinciale Bibliotheek en de microfichecatalogus samengevoegd. Begin 2004 zijn ook alle tarieven van de Zeeuwse vestigingen gelijkgetrokken. Transport van materialen werd geregeld door de PBC met een bestelbus.

De Zeeuwse Bibliotheek werd de grootste provinciale culturele organisatie in Zeeland, een unieke combinatie van een wetenschappelijke, een openbare en een speciale bibliotheek. De Zeeuwse collecties van het Zeeuws Documentatiecentrum, een

onderdeel van de Provinciale Bibliotheek van Zeeland, werden op de tweede verdieping ondergebracht. De samenvoeging leidde aanvankelijk tot een sterke groei van het aantal leners en het aantal geleende boeken.

De Zeeuwse Bibliotheek wordt voor de wetenschappelijke functie gesubsidieerd door de provincie Zeeland en het openbaar bibliotheekwerk door de gemeente Middelburg. Beide subsidiegevers hadden aanvankelijk een vertegenwoordiger in het bestuur van de bibliotheek. Deze bestuursvorm werd in 2008 gewijzigd: van Gemeenschappelijke regeling naar de Stichting Zeeuwse Bibliotheek. Als wetenschappelijke bibliotheek is ZB verantwoordelijk voor selectie, beheer, onderhoud en beschikbaarstelling van een brede, pluriforme provinciale achtergrondcollectie (zowel fysiek als digitaal) op hbo- en wetenschappelijk niveau ten dienste van het netwerk Zeeuwse Bibliotheken en haar klanten. Doelgroepen zijn: studenten en medewerkers van HZ University of Applied Sciences, University College Roosevelt, Roosevelt Institute for American Studies (RIAS) en andere kennisinstututen en particulieren in Nederland en Zeeland in het bijzonder.



De Zeeuwse Bibliotheek te Middelburg. Foto: W. Helm, oktober 2010. Bron: ZB/Beeldbank Zeeland, rec.nr. 126388.

Met de bibliotheekvernieuwing die sinds beginjaren van de 21ste eeuw is ingezet wijzigden ook in Zeeland de taken van de ZB als PBC naar de Provinciale Ondersteuningsinstelling (POI). Als POI is ZB verantwoordelijk voor de regie- en adviesrol binnen het Zeeuwse Bibliotheeknetwerk. De ZB vervult als POI een faciliterende rol op het gebied van ICT en functioneel beheer van de infrastructuur (inclusief aansluiting op de landelijke infrastructuur), collectievorming en dienstverlening aan het onderwijs. Speerpunt in de komende jaren is innovatie.

De ZB verzorgt, op verzoek van basisbibliotheken en van een tweetal kleine gemeenten (Veere en Noord-Beveland) de exploitatie van bibliobussen in plattelandsgebieden waar geen vaste bibliotheekvestiging of leespunt is. Er zijn twee bibliobussen, de Columbus en de Biblioservicebus. De Columbus biedt diensten aan ter ondersteuning van het primair onderwijs in de kleine kernen en fungeert

als Bibliotheek op School. De Biblioservicebus is speciaal ingericht om extra diensten en producten aan de plattelandskernen te bieden met een geldautomaat, OV-chip, een post servicepunt en extra informatie over wonen, zorg en welzijn. Daarnaast is er een derde busje dat als mobiele Informatiepunt Digitale Overheid en Taalpunt in de plattelandskernen fungeert.

ZB heeft als POI de wettelijke taak om innovaties ten behoeve van de openbare bibliotheken in Zeeland te ontwikkelen, in overeenstemming met de lijnen die worden uitgezet door de Koninklijke Bibliotheek en de Samenwerkende POI's Nederland (SPN). De programmalijnen zijn Jeugd en Onderwijs, Basisvaardigheden, en Leven lang leren.

11.2.5 ZB BIBLIOTHEEK VAN ZEELAND

Provinciale bezuinigingen leidden in 2012 tot een herinrichting van het bibliotheekgebouw. Op de tweede verdieping verdween het Zeeuws Documentatiecentrum en werd kantoorruimte vrijgemaakt voor de provinciale onderzoeksorganisatie SCOOP, in 2014 kwam de FNV hierbij en een jaar later volgden als huurder ook de organisaties Klaverblad, Switch en de Zeeuwse Milieufederatie. Op 1 oktober 2015 fuseerden de Zeeuwse Bibliotheek en Scoop tot ZB Planbureau en Bibliotheek van Zeeland. Nadat het Planbureau per 1 juli 2021 door de Hogeschool Zeeland werd overgenomen en verder gaat als HZ Kenniscentrum, wijzigde de naam in ZB Bibliotheek van Zeeland, het logo bleef hetzelfde. De cultuurfunctie van de voormalige organisatie Scoop, zoals de talentontwikkelingstrajecten voor jongeren Kunstbende, Pop aan Zee en dans met Danzee bleef geïntegreerd in de organisatie van ZB.

ZB ontwikkelde zich in hoog tempo tot de **Nieuwe Bibliotheek**, een breed en laagdrempelig instituut dat veel investeert in de Zeeuwse

samenleving, waarbij de kernwaarden ambitie, inspiratie, betrokkenheid, duurzaamheid, kwaliteit en onafhankelijkheid centraal staan.

ZB is verankerd in de Zeeuwse samenleving. Voor ZB is het participeren in netwerken, het delen van kennis en informatie en het samenwerken en ontwikkelen met andere partijen belangrijk. ZB investeert in goede relaties met 14 Zeeuwse overheden, met de Gemeentelijke Gezondheidsdienst Zeeland (GGD Zeeland), Zeeuwse Milieufederatie (ZMF), Erfgoed Zeeland, Zeeuws Archief, Zeeuws Museum, Economische Impuls Zeeland, de Zeeuwse basisbibliotheken, de Koninklijke Bibliotheek, het onderwijs (Zeeuwse Basis- (BO) en Voortgezet (VO) onderwijsscholen, Scalda, HZ University of Applied Sciences en University College Roosevelt (UCR)), Roosevelt Institute for American Studies (RIAS), Vereniging Zeeuwse Musea (ZVM), de Wetenschappelijke Raad Zeeland (WRZ), ondernemers, onderzoeksinstellingen (SCP, CBS, NEIMED), landelijke kennisinstututen en de media (PZC en Omroep Zeeland), de Zeeuwse Muziekschool en het Zeeuws Cultuur Overleg (ZCO). Daarnaast is ZB tevens officieel Europe Direct Informatiecentrum voor Zeeland. ZB streeft in haar output naar een samenhangend aanbod waaruit synergie en co-creatie vanuit de prestatievelden centraal staan.

De ZB is een **ontmoetingsplaats** voor iedereen in Zeeland met interesse in Zeeuwse cultuur, literatuur, geschiedenis en maatschappelijke onderwerpen. ZB werkt actief samen met instellingen die deze doelstelling delen en die de Zeeuwse burgers bedienen. ZB agendeert maatschappelijke en culturele onderwerpen, trends en vraagstukken die voor Zeeland belangrijk zijn en geeft deze een podium. Voor de Provincie zijn de thema's Zorg & Vitaliteit, Lezen & Leren, Cultuur, Leefomgeving en Werk & Economie van belang. De Zeeuwse agenda kan alleen tot stand komen in nauwe samenwerking met de verschillende stakeholders.

In het kader van de **maatschappelijk-educatieve functie** werd het Infoplaza ingericht waar naast dienstverlening voor het eigen

Informatieloket Digitale Overheid (IDO en Taalloket (Taalhuis Walcheren) een groot aantal organisaties gefaciliteerd worden voor spreekuren. Het betreft: de speciale werkplaatsorganisatie Orionis, juridische dienstverlening met Samen Recht Vinden en Juridisch Loket, Sociale Verzekeringsbank, bancaire dienstverlening (een Bankinformatiepunt), Sociale Cliëntenraad, Sociaal werkorganisatie Vizita, Manteling voor vrijwilligersorganisatie voor mantelzorg, vrijwilligersorganisatie Schuldhulpmaatjes en het Leerwerkloket.

Op provinciaal niveau zijn er samenwerkingscontracten afgesloten met Zuidwestwonen, de organisaties waarin meerdere woningcorporaties zich hebben verenigd voor het huren van woningen. De samenwerking is gericht op het trainen door bibliotheekmedewerkers in het herkennen van laaggeletterdheid van medewerkers van woningcorporaties en daarnaast het faciliteren van ondersteuning van de digitale dienstverlening van deze organisaties zoals bij het

huren van woningen. Ook is er een samenwerkingscontract afgesloten met de Huisartsenconnectie, de organisatie waarin de eerstelijnsgezondheidszorg in de provincie is verenigd. Deze samenwerking wordt in afstemming met de andere bibliotheekorganisaties georganiseerd. Concreet betekent de samenwerking dat in de wachtkamers van huisartsen op een scherm wordt verwezen naar de ondersteuning door de bibliotheek bij het raadplegen van medische apps zoals van de huisarts en het ziekenhuis. Huisartsen worden door bibliotheekmedewerkers getraind in het herkennen van laaggeletterdheid

11.2.6 SAMENWERKING IN ZEEUWS ERFGOEDPLATFORM

Het is van belang dat informatie van en over Zeeuwse cultuuruitingen goed wordt gepositioneerd door een krachtige integrale aanpak

waarmee versnippering van middelen wordt voorkomen. Vanuit het samenwerkingsverband Zeeuwse Ankers is in 2021 het erfgoedplatform ontstaan in samenwerking met Erfgoed Zeeland. Vanuit de behoefte van musea te beschikken over een collectieregistratiesysteem en vanuit de behoefte vanuit Zeeuwse Ankers en ZB te beschikken over een eenduidige infrastructuur voor erfgoedinformatie is dit platform ontstaan. Op het gebied van conservering, bruikbaarheid en beschikbaarheid van digitale erfgoedinformatie is mede door de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed consensus over de wijze waarop het toenemende aantal informatiebronnen eenduidig ontsloten en beschikbaar gesteld kunnen worden. In 2021 is ZB in samenwerking met Erfgoed Zeeland gestart met de bouw van een erfgoedplatform dat voldoet aan de eisen van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed en ondersteund wordt door het Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE). Op dit erfgoedplatform worden de collecties van Zeeuwse musea (14 in 2021), bibliotheken (2022) en archieven (2022) in Zeeland eenduidig als open data beschikbaar gesteld aan eindgebruikers. ZB vervult hierin een verbindende en ondersteunende rol en voert met Erfgoed Zeeland de regie over dit platform.